

Innst. O. nr. 67

(1999-2000)

Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstners prestasjoner m.v.

Ot.prp. nr. 15 (1999-2000)

Til Odelstinget

SAMMENDRAG

Regjeringen foreslår endringer i lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) og i lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstners prestasjoner m.v. (fondsloven) for å gjennomføre en vederlagsrett for utøvende kunstnere og tilvirkere av lydopptak (fonogramprodusenter) i samsvar med det som kreves i artikkel 8.2 i EF-direktiv om utleie- og utlånsrettigheter og visse nærstående rettigheter. Begrepet «offentlig framføring» betyr i denne sammenheng det samme som i relasjon til åndsverkloven § 2. Det vil si at både den direkte offentlige framføring av et lydopptak i diskoteker, restauranter o.l., samt sekundærfremføringer i kringkasting, videreending av kringkastingssending med lydopptak eller ved offentlig framføring av lydopptak gjennom radio- eller fjernsynsapparat m.m., omfattes av bestemmelsen.

I tillegg til endringer som følge av direktivet, foreslås at det opprettholdes en avgift til Fond for utøvende kunstnere for offentlig framføring av lydopptak som ikke er vernet i henhold til åndsverkloven og at avgiften utvides til også å omfatte bruk av ikke-vernede lydopptak i kringkasting.

Fond for utøvende kunstnere er en kulturpolitisk begrunnet fondsordning. Fondet ble etablert ved egen lov i 1956 for å gi utøvende kunstnere en viss kompensasjon for sekundærfremføringer av deres prestasjoner. Bakgrunnen var at levende framføringer av musikk mer og mer ble erstattet av lydopptak. Fondets virksomhet reguleres i fondsloven.

Fondsordningen er kollektiv i den forstand at avgiftsmidlene ikke fordeles i forhold til den faktiske bruken av kunstnerens prestasjon. Fordelingen skjer etter søknad. Fondets midler brukes til støtte for utøvende kunstnere som bor og virker her i landet, og produksjon av opptak med deres prestasjoner, men et-

ter gjeldende rett kan det også gis støtte til etterlatte etter utøvende kunstnere.

Fondet får sine inntekter hovedsakelig fra avgift for offentlig framføring av lydopptak med utøvende kunstners prestasjoner, f.eks. framføring av musikk på diskotek. I tillegg kommer en mindre del av fondets inntekter fra avgiftsplikt for overføring av lydopptak til ny lydfesting.

Frem til 1989 var det også avgiftsplikt til fondet for all offentlig framføring av lydopptak i kringkasting. I 1989 ble fondsordningen omstrukturert slik at avgiftsplikten for bruk av lydopptak i kringkasting ble erstattet med en individuell vederlagsrett for utøvere og produsenter gjennom innføring av § 45b i åndsverkloven. Organisasjonen GRAMO ble stiftet for å forhandle med brukerne, kreve inn og fordele vederlaget. Avgiftsplikten etter fondsloven ble opprettholdt for annen offentlig framføring enn kringkasting.

I dag gjelder derfor et tosporet system: GRAMO innkrever vederlag etter åndsverkloven § 45b for bruk av lydopptak i kringkasting (ca. 43 mill. kroner i 1997) og fordeler vederlagsmidler individuelt etter faktisk bruk. Fond for utøvende kunstnere får inntekter fra avgiftspliktig virksomhet etter fondsloven (ca. 18 mill. kroner i 1997) og fordeler midlene til formål som innspillingsstøtte, stipend, videreutdanning, reise- og kursvirksomhet og konserter.

Mens fondsloven avgiftsbelegger bruk av alle lydopptak, kan GRAMO kun kreve inn vederlag for lydopptak som er vederlagspliktige etter åndsverkloven, dvs. opptak som er vernet etter reglene om vern av nærstående rettigheter i åndsverkloven og Romakonvensjonen.

Regjeringen foreslår at direktivet artikkel 8.2 gjennomføres ved at åndsverkloven § 45b om vederlag for kringkastingsbruk utvides slik at den omfatter all offentlig framføring av vernede lydopptak. Dette

vil gi individuell vederlagsrett for utøvende kunstnere og produsenter fra EØS-området og land tilsluttet Romakonvensjonen.

Etter Regjeringens oppfatning bør det av kulturpolitiske grunner i tillegg opprettholdes en avgift etter fondsloven for offentlig fremføring av ikke-vernedede lydopptak. Dette vil hindre vridning i musikkrepertoaret i disfavør av norsk og europeisk musikk.

Ved innføring av individuelt vederlag for bruk av lydopptak i kringkasting i 1989 bortfalt avgiften for bruk av lydopptak som ikke er vederlagspliktige. Fordi USA ikke er tilsluttet Romakonvensjonen, betales det ikke vederlag til GRAMO for fremføring av amerikansk musikk i norske kringkastingssendinger. Dette kan ha medført at kringkastingsselskaper av økonomiske grunner velger å fremføre musikk som ikke er vernet og da heller ikke vederlagspliktig, noe som kulturpolitisk sett er en uheldig utvikling.

Regjeringen foreslår at avgiftsplikten gjeninnføres for bruk av slike lydopptak i kringkasting. Det vil da ikke lenger være noen økonomisk grunn til å velge bort norsk og europeisk musikk. Dessuten vil avgiften komme de utøvende kunstnere til gode.

Gjeninnføring av avgift for bruk av lydopptak i kringkasting vil medføre økte utgifter for kringkastingsselskapene. Nevnte kulturpolitiske hensyn, som taler for både å opprettholde avgiften for bruk av lydopptak som ikke er vederlagspliktige ved annen offentlig fremføring enn i kringkasting samt å gjeninnføre avgift for bruk av slike opptak i kringkasting, må etter departementets oppfatning tillegges avgjørende vekt.

Bruk av lydopptak til offentlig fremføring vil enten være avgifts- eller vederlagspliktig. En forutsetter at den organisasjonen som skal kreve inn og fordele vederlag og Fond for utøvende kunstnere samarbeider om innkrevingen, slik at brukerne kun skal betale til én av disse. Det vil deretter måtte skje en fordeling mellom organisasjonen og fondet. Det foreslås at nærmere regler om dette fastsettes i forskrift med hjemmel i gjeldende bestemmelser i åndsverkloven § 45b og fondsloven § 5.

I tillegg til ovenstående, foreslås at fondsloven § 4 om overføring av lydopptak til ny lydfesting oppheves, og at ervervskravet i fondsloven § 3 utgår, samt at fondsloven § 1 endres slik at etterlatte ikke lenger er støtteberettigede etter fondsloven. Dessuten foreslås visse mindre redaksjonelle endringer.

I høringutkastet foreslo departementet at åndsverkloven § 45b ble utvidet til å gjelde all offentlig fremføring av vernedede lydopptak.

I tillegg til endringer som følge av direktivet, foreslo departementet at avgiften til Fond for utøvende kunstnere ble opprettholdt når det gjelder offentlig fremføring av lydopptak som ikke er vernet i henhold til åndsverkloven. Departementet foreslo også at til-

svarende avgift ble gjeninnført for bruk av ikke-vernedede lydopptak i kringkasting.

Det store flertall av høringsinstansene støtter departementets forslag når det gjelder endringer i åndsverkloven § 45b som følge av utleiedirektivet artikkel 8.2.

Flere høringsinstanser uttaler seg generelt om rettigheten av en fondsordning. Et flertall i Det sakkyndige råd for åndsverker støtter departementets syn på at fondet har en viktig kulturpolitisk funksjon og at fondet således bør opprettholdes. Fond for utøvende kunstnere peker på den kulturpolitiske og distriktpolitiske funksjon fondet har. Et mindretall i Det sakkyndige råd for åndsverker mener imidlertid at fondet ivaretar typiske kulturpolitiske formål som burde vært dekket via statsbudsjettet. Reiselivsbedriftenes Landsforening er skeptisk til at en kulturpolitisk ordning som fondet representerer, skal bestå og finansieres av private brukere.

Mange høringsinstanser kommenterer forslaget om gjeninnføring av avgift for bruk av ikke-vernedede lydopptak i kringkasting. Det er delte meninger om avgiften blant høringsinstansene.

Flertallet i Det sakkyndige råd for åndsverker, Fond for utøvende kunstnere, Norsk Musikerforbund, NORWACO, FONONO, IFPI, Norsk Ballettforbund, Norsk Skuespillerforbund, Norsk Folkemusikk- og Danselag, Kopinor og Samarbeidsutvalget for skribentorganisasjonene støtter gjeninnføring av avgift.

Kringkastingsselskapene; NRK, TV 2, P4 samt Norsk Lokalradioforbund, Norsk Forbund for Lokal-tv, Norske film- og tv-produsenters forening, Reiselivsbedriftenes Landsforening, Norsk Teater- og Orkesterforening og mindretallet i Det sakkyndige råd for åndsverker er imot forslaget om gjeninnføring av avgift på dette området. Høringsinstansene begrunner sitt syn blant annet med at en slik avgift innebærer økte kostnader for brukerne. Det pekes videre på de konkurransemessige sidene ved forslaget; konkurranseforholdet mellom lisens- og egenfinansiert kringkasting forrykkes og utenlandsetablerte kringkastingsselskaper favoriseres.

Høringsinstansene har delte meninger om hvordan innkreving og fordeling av avgift og vederlag bør skje, herunder forholdet mellom Fond for utøvende kunstnere og GRAMO.

Flere høringsinstanser tar opp spørsmålet om hvilke konsekvenser avgiften vil ha for vederlagsnivået, samt på hvilket nivå avgiften etter fondsloven og vederlaget etter § 45b bør ligge. Også her er meningene delte. Musikerforbundet mener at summen av avgift og vederlag vil måtte bli betydelig høyere enn dagens nivå. GRAMO og IFPI mener at vederlagsnivået ikke må reduseres som følge av avgiftssystemet. Reiselivsbedriftenes Landsforening, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon og Norsk Teater- og Orkesterforening forutsetter på sin side at nivået på av-

gift og vederlag ikke må bli høyere enn i dag. NRK og P4 ønsker at departementet skal bidra til å redusere vederlagssatsene.

Når det gjelder økonomiske og administrative konsekvenser vil forslaget medføre økte utgifter for kringkastingsselskapene ved at avgiften for kringkasting bruk av lydopptak som ikke er vederlagspliktige gjeninnføres, dvs. at kringkastingsselskapene totalt sett skal betale for flere lydopptak enn de har gjort de siste år.

For Fond for utøvende kunstnere innebærer forslaget på den ene siden et betydelig inntektsbortfall ved at avgiftsplikten vil opphøre for offentlig fremføring av alle lydopptak som nå blir vederlagspliktige. På den annen side vil innføring av avgift for kringkasting bruk av lydopptak som ikke er vederlagspliktige, medføre økte inntekter til fondet. Med utgangspunkt i dagens bruk av lydopptak i kringkasting vil antakelig fondets totale inntekter ikke bli mindre enn de er i dag.

Forslaget vil i utgangspunktet ikke medføre administrative eller økonomiske konsekvenser for det offentlige, men merutgiftene for bruk av lydopptak i kringkasting kan medføre krav fra NRK om at dette skal dekkes ved lisensøkning.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen konstaterer at de foreslåtte lovendringer i åndsverkloven er en følge av forpliktelser gjennom EØS-avtalen, nærmere bestemt EF-direktiv 92/100/EØF av 19. november 1992 om utleie- og utlånsrettigheter og visse nærstående rettigheter (utleiedirektivet).

Komiteen viser til at EUs utleiedirektiv gir utøvende kunstnere en grunnleggende enerett til kringkasting og annen overføring av deres levende fremføringer. Direktivet gir også utøvende kunstnere og produsenter en enerett til spredning av opptak av utøvende kunstners fremføringer. I tillegg fastsetter direktivet at utøvende kunstnere og fonogramprodusenter skal ha rett til et rimelig vederlag når deres lydopptak blir fremført offentlig.

Komiteen støtter den foreslåtte endringen i åndsverkloven som gjør at disse hensynene blir ivarettatt, noe som i Norge innebærer at utøvere og produsenter heretter også vil få vederlag for annen offentlig fremføring, i tillegg til allerede eksisterende vederlag for framføring i kringkasting.

Komiteen støtter departementets oppfatning av hvilke lydopptak som blir gjenstand for vern og hva slags bruk som utløser vederlagsrett etter åndsverkloven.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre konstaterer videre at Norge fikk utsatt frist til 1. januar 1996 med å gjennomføre artikkel 8.2. Departementet skriver at utset-

telsen anses ikke å ha hatt vesentlige økonomiske konsekvenser for rettighetshaverne. Disse medlemmer vil peke på at bl.a. GRAMO i sin høringsuttalelse peker på at de har tapt ca. 120 millioner kroner på den forsinkede gjennomføringen av utleiedirektivet.

Endringer i lov om avgift på utøvende kunstneres prestasjoner (fond for utøvende kunstnere)

Komiteen vil understreke at avgift på ikke-vernede lydopptak er en særnorsk ordning, og at de foreslåtte endringer i finansieringen av fondet for utøvende kunstnere ikke har direkte sammenheng med endringen i åndsverkloven.

Komiteen konstaterer at avgiften på ikke-vernede lydopptak har en kulturpolitisk begrunnelse, og ikke er begrunnet i endringer i EØS-avtalen.

Komiteen viser til at avgift på ikke-vernede lydopptak fremført i kringkasting begrunnes med at man vil stimulere kringkasterne til å spille europeisk musikk som er omfattet av åndsverkloven. Frem til 1989 ble det betalt avgift for bruk av ikke-vernede lydopptak i kringkasting, denne avgiften bortfalt ved innføringen av vederlagsordningen.

Forholdet mellom vederlag og avgift

Komiteen registrerer at departementet forutsetter at avgiften på ikke-vernede lydopptak legges på noenlunde samme nivå som vederlaget for offentlig fremføring av vernede lydopptak.

Komiteen vil sterkt understreke at betaling av vederlag etter åndsverkloven er betaling til utøvere og produsenter for bruk av lydopptak, mens avgiften på ikke-vernede lydopptak er en kulturpolitisk betinget avgift for å finansiere Fond for utøvende kunstnere. Komiteen vil også understreke at innføring av avgift på ikke-vernede lydopptak ikke må gå på bekostning av vederlaget på vernede lydopptak.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har også merket seg at lydopptak gjort av kringkastingsselskaper og som videresendes i eget selskap eller i andre selskaper innen EBU ikke omfattes av vederlagsplikt. Departementet bes følge omfanget av såkalte EBU-opptak nøye i tiden fremover.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, vil understreke at forskjellene i de økonomiske vederlagene som betales for vernet og ikke-vernet musikk kan være et insitamment for å velge ikke-vernet musikk. Dette flertallet er opptatt av at dette ikke skal skje, og ønsker derfor at avgiften fastsettes ut fra vederlagets størrelse for å unngå denne interessekonflikten.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil peke på at avgiften på ikke-vernede lydopptak skal finansiere Fond for utøvende kunstnere. Etter disse medlemmers oppfatning bør avgiftsnivået ligge på et nivå som gir fondet om lag den samme totalinntekten som i dag. Disse medlemmer er opptatt av at kringkastingsselskapene som skal betale denne avgiften ikke får en urimelig stor belastning ved innføring av en ny avgift, av den grunn bør det ikke være en direkte kobling mellom nivået på avgiften på ikke-vernede musikk og vederlaget på vernet musikk.

Disse medlemmer viser til at andelen verne- de lydopptak i NRK har holdt seg stabilt siden 1990, og at andelen av verne- de lydopptak i P4 har økt fra 35 pst. i 1993 til 61 pst. i 1997. Etter disse medlem- mers oppfatning viser dette at kringkasterne ikke velger musikk ut fra hva de må betale for, men velger ut fra hva slags type musikk som passer inn i kanale- nes profil.

Innkrevning av vederlag og avgift

Komiteen støtter departementets merknader om at brukerne bare skal forholde seg til en instans ved innbetaling av henholdsvis vederlag og avgift.

Komiteens flertall, alle unntatt medlem- mene fra Arbeiderpartiet, har merket seg at GRAMO i dag foretar innkreving av vederlag for verne- de lydopptak fremført i kringkasting. GRAMO har bygd opp en omfattende database, og besitter nødvendig kompetanse for å skille mellom verne- de lydopptak, noe som gir et godt utgangspunkt for å ivareta innkreving av både vederlag og avgift på kringkastingsområdet.

Flertallet vil understreke at GRAMO selv må ha avgjørende innflytelse på hvem som skal kreve inn GRAMOs vederlag. Vederlaget er en faktisk betaling til utøvere og produsenter for fremførelse av deres egne lydopptak. Avgiften til Fond for utøvende kunst- nere er betaling for ikke-vernede lydopptak fremført av utøvere utenfor utleiedirektivets virkeområde, og er således en kulturpolitisk betinget avgift som er spe- siell for Norge.

Flertallet forutsetter et nært samarbeid mel- lom GRAMO og Fond for utøvende kunstnere for å gjøre innkrevingen mest mulig effektiv, samtidig som brukerne bare behøver å forholde seg til en innkre- vingsinstans.

Flertallet mener at Fond for utøvende kunstne- re bør bestrebe seg på å reflektere kunstnernes interes- ser, og at styret som i dag består av fire personer bør utvides for bedre å kunne imøtekomme dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeider- partiet viser til at det både i åndsverklovens § 45b og fondsloven er overlatt til Kongen, henholdsvis de-

partementet, å fastsette de nærmere regler om innkre- ving og fordeling av vederlag og avgift. Disse medlemmer går imot at det nå gjennom loven skal legges inn føringer for innkreving av vederlaget. Av hensyn til brukerne er det her nødvendig med et størst mulig samarbeid mellom organisasjonene etter ånds- verklovens § 45 og fondet. Det er da også nødvendig at regelverket har den tilstrekkelige fleksibilitet for å kunne ta hensyn til dette. Slike bestemmelser hører følgelig hjemme i en mer detaljert forskrift, ikke i lo- ven.

Disse medlemmer viser til fondslovens § 2 hvor det er fastsatt at styret oppnevnes av Kongen. Denne bestemmelsen har ikke vært endret siden fondslovens vedtakelse i 1956. I lovens forarbeider er det heller ikke knyttet noen forutsetninger til bestem- melsen. De nærmere regler om styrets sammensetning har vært regulert i forskrift. Både utøvende kunstnere og fonogramprodusenter har i henhold til forskriften rett til styrerepresentasjon. Når fondet må omgjøres til et rent kulturfond må det i forskriften vurderes om det er nærliggende å opprettholde en bestemmelse om at visse grupper skal ha rett til styrerepresentasjon fram- for andre. Dette spørsmålet bør fortsatt være en for- skriftssak og disse medlemmer går imot at det fra komiteens side skal legges noen føringer med hen- syn til styrerepresentasjon i et fond som finansieres av en offentlig avgift.

Øvrige lovendringer

Komiteen har merket seg de øvrige forslag til lovendringer i proposisjonen, og slutter seg til disse.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Odelstinget til å fatte følgende

vedtak til lov

om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstneres prestasjoner m.v.

I

I lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til ånds- verk m.v. (åndsverkloven) gjøres følgende endrin- ger:

§ 45b første ledd første punktum skal lyde:

Når lydopptak av utøvende kunstneres prestasjo- ner innenfor det i § 45 nevnte tidsrom gjøres tiljen- gelig for allmennheten gjennom *kringkastingssen- ding, videresending* av kringkastingssending *eller an- nen offentlig framføring*, har så vel tilvirkeren av

opptaket som de utøvende kunstnere hvis framføring gjengis, krav på vederlag.

§ 45b tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsene i § 3, §§ 21, 22 og 25, jf. § 11, og § 39k fjerde ledd, har tilsvarende anvendelse.

II

I lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstners prestasjoner m.v. gjøres følgende endringer:

§ 1 tredje ledd oppheves. Nåværende fjerde ledd blir nytt tredje ledd.

§ 3 første og andre ledd skal lyde:

Plikt til å betale avgift til fondet har enhver *som offentlig*

- a. *framfører* utøvende kunstners prestasjoner ved hjelp av *lydopptak* eller film, herunder video-gram;
- b. ved hjelp av radio eller fjernsynsmottaker, *data-maskiner eller lignende* framfører utøvende kunstners prestasjoner.

Avgiftsplikten omfatter ikke offentlig framføring av lydopptak som er vederlagspliktig etter åndsverkloven § 45b. Avgiftsplikten omfatter heller ikke framføring gjennom videresending av kringkastingssending, eller framføring av film gjennom kringkastingssending eller på kino. Unntatt er også framføring som nevnt i første ledds bokstav b, når framføringen ikke inngår som et ledd av betydning i den bedrift eller den virksomhet det gjelder. Avgift skal heller ikke betales hvor framføringen skjer under slike forhold at en opphavsmann etter reglene i åndsverkloven andre kapittel ikke ville ha krav på godtgjørelse.

§ 4 oppheves.

§ 5 tredje ledd oppheves. Nåværende fjerde og femte ledd blir nye tredje og fjerde ledd.

III

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan bestemme at de enkelte bestemmelsene i loven skal tre i kraft til forskjellig tid.

Kongen kan gi overgangsregler.

Oslo, i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, den 18. mai 2000

May-Helen Molvær Grimstad

leder

Trond Helleland

ordfører

Oddbjørg Ausdal Starrfelt

sekretær